

LAIKAT W STAROŻYTNOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ (Materiały bibliograficzne)

- ADVERSI A., *Il laicato cattolico. Lineamenti storico-canonistici*, Roma 1961.
- ANDERSEN C., „Ubi tres, ecclesia est, licet laici”. *Kirchengeschichtliche Reflexionen zu einem Satz des Montanisten Tertullian*, w: *Mélanges G. Krause*, Berlin – New York 1982, 103-121.
- ARJAVA A., *Jerome and women*, „Arctos” 23 (1989) 5-18.
- BARDY G., *L’apostolat des laïcs aux premiers siècles*, w: „Masses ouvrières” 1945, nr 3 (VI), 1-14.
- BARDY G., *La lecture de la Bible aux premiers siècles chrétiens*, w: „Bible et vie chrétienne” 1953, nr 2, 25-39.
- BAUR J.B., *Die Wortgeschichte von „laicus”*, ZKTh 81 (1959) 224-228.
- BAVAUD G., *Le laïc peut-il célébrer l’eucharistie? (Tertullien: De exhortatione castitatis VII 3)*, REA 42 (1996) 213-222.
- BERTRAND B., „Tous laïcs, tous prêtres”, w: *Laïcs en Eglise*, Lyon 1987, 83-97.
- BERTOLA X., *Ministeri femminili nella Chiesa antica*, w: *La donna nella società e nella Chiesa*, Bologna 1990, 83-98 (soprattutto 89-94).
- BEVENOT M., *Tertullians thoughts about the christian „priesthood”*, w: *Corona gratiarum. Mélanges E. Dekkers*, Brugge 1975, t. 1, 125-137.
- BIETENHARD H., *Zur Etymologie des griechischen Wortes λαός/Volk*, „Museum Helveticum” 59 (2002) 1-11.
- BODIN Y., *S. Jérôme et les laïcs*, REAug 15 (1969) 133-147.
- BONNARD P., *Ministères et laïcat chez saint Paul*, „Verbum Caro” 18 (1964) 56-66.
- BORGHINO G., *I laici nella Chiesa. Esigenza storica del loro impegno apostolico*, Torino 1965.

- BROCK S., *The Priesthood of the baptised: some Syrian perspectives*, „Subornost” 9 (1987) z. 2, 14-22.
- CANOBBIO G., *Laici o cristiani? Elementi storico-sistematici per una descrizione del cristiano laico*, Brescia 1992.
- CARON P.G., *I poteri del laicato nella Chiesa primitiva*, Milano 1948.
- CERFAUX L., *Regale sacerdotium*, „Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques” 28 (1939) 5-39.
- CONGAR Y., *Laïc et laicat*, DSp IX 79-107 (bibliografia).
- CONGAR Y., *Der Laie. Entwurf einer Theologie des Laientums*, Stuttgart 1964³, 21-51 (Was versteht man unter einem Laien?).
- CZUJ J., *Kapłaństwo laików według św. Augustyna*, PrzKat 76 (1938) 372-374.
- CZYPICKI B., *Idea apostołstwa świeckich u Leona Wielkiego*, Poznań 1937.
- DABIN P., *Le sacerdoce royal des fidèles dans la tradition ancienne et moderne*, Paris 1950.
- DAL COVOLO E., *Chiesa, Società, Politica. Aree di „laicità” nel cristianesimo delle origini*, Roma 1994.
- DAL COVOLO E., *I laici nella Chiesa delle origini*, w: *Laici per una nuova evangelizzazione*, Torino 1990, 41-54.
- DAL COVOLO E., *Sacerdozio ministeriale e sacerdozio comune nei primi tre secoli*, „Parole di vita” 36 (1991) 195-207.
- DEGÓRSKI B., *Wdowy w starożytności chrześcijańskiej i ich postuga w Kościele*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 303-318.
- DEL TON G., *L'azione cattolica negli scritti dei Padri Apostolici*, „Scuola Cattolica” 68 (1940) 358-372, 465-480.
- DRĄCZKOWSKI F., *Powszechność funkcji keryksa w Kościele starożytnym. Stanowisko Klemensa Aleksandryjskiego*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 101-117.
- DUPUY B.D., *Laic*, Catholicisme VI 1627-1639.
- ECK S.D., *Des femmes autour de saint Jérôme*, „Connaissance des Pères de l'Église” 1989, nr 36, 18-22.
- ERBA A.M., *Laico (storia del)*, w: *Dizionario di spiritualità dei laici*, red. E. Ancilli, Milano 1981, 369-373 (nell'età apostolica – nei Padri della Chiesa – nel medioevo).
- FAIVRE A., *Aux origines du laicat*, „L'Année Canonique” 29 (1985-1986) 19-54.

- FAIVRE A., *I laici alle origini della Chiesa*, Cinisello Balsamo 1986.
- FAIVRE A., *Clerc/laïc, histoire d'une frontière*. RSR 57 (1983) 195-220.
- FAIVRE A., *Laïcs aux origines de l'Église*, Paris 1984.
- FAIVRE A., *Les premiers laïcs. Lorsque l'Église naissait au monde*, Strasbourg 1999.
- FAIVRE A., *Naissance d'un laïcat chrétien. Les enjeux d'un mot*, w: „Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie” 33 (1986) 391-429.
- FAIVRE A. *U początków laikatu*, tłum. S. Wawrzkowicz, w: *Laikat w Kościele katolickim. Aspekty prawno-teologiczne*, Warszawa 1992, 24-38.
- FERETTI W., *Il posto dei laici nella Chiesa secondo S. Pier Damiano*, w: *San Pier Damiano nel IX centenario della morte (1072-1972)*, II, Césène 1972, 233-277.
- FONTAINE J., *The Practice of Christian Life. The Birth of the Laity*, w: *Christian Spirituality: Origins to the Twelfth Century*, New York 1985, 453-491.
- FRANSEN G., *Les laïcs dans l'Église au moyen âge*, „L'Année Canonique” 29 (1985-1986) 55-70.
- FREND W.H.C., *The Church of the Roman Empire A.D. 313-600*, London 1963 (The Layman in Christian History).
- FRUGONI A., *Momenti del problema dell'ordo laicorum nei secoli X-XII*, „Nova Historia” 13 (1961) 3-22.
- GARCÍA G., *El sacerdocio de los fieles en la antigua tradición patristica*, „Studium Legionense” 4 (1963) 123-194.
- GAUDEMET J., *I laici nei primi secoli della Chiesa*, „Communio” 13 (1985) nr 83-84, 12-25.
- GAUDEMET J., *Świeccy w pierwszych wiekach Kościoła*, tłum. L. Worniecki, „Communio” 7 (1987) nr 39,3-15.
- GORCE D., *Mariage et perfection chrétienne d'après S. Jean Chrysostome*, „Etudes Carmelitaines” 21 (1963) 245-284.
- GROSSI V., *Per una lettura del „laico” nelle fonti cristiane antiche*, „Lateranum” 53 (1987) 281-293.
- GROSSI V., *Sacerdozio dei fedeli*, DPAC II 3047-3051 (+ bibliografia)
- GRYSON R., *Il ministero della donna nella Chiesa antica. Un problema attuale nelle sue radici storiche*, Roma 1974.
- GUARNIERI C., *Note sulla presenza dei laici ai concili fino al VI secolo*, VetChr 20 (1983) 77-91.

- GUERRA GÓMEZ M., *El lateado masculino y femenino (en los primeros siglos de la Iglesia)*, Pamplona 1987.
- GUERRA-GÓMEZ M., *El sacerdocio femenino (en las religiones greco-romanas y en el cristianismo de los primeros siglos)*, Toledo 1987.
- HAUSHERR J., *Vocation chrétienne et vocation monastique selon les Pères*, w: *Laïcs et vie chrétienne parfaite*, Roma 1963, 33-115.
- HERVADA J., *La definicion nominal de laico. (Etimología y uso primitivo de término)*, „Ius Canonicum” 8 (1968) 471-533.
- HERVADA J., *Notas sobre el uso del término laico en los siglos VI al XI*, „Ius Canonicum” 12 (1972) 351-367.
- HERVADA J., *Très estudios sobre el uso del termino laico*, Pamplona 1973.
- I laici nella „societas christiana” dei secoli XI e XII. Atti della III Settimana internazionale di studio*, Milano 1968.
- Il laicato nella Bibbia e nella storia*, ed. P. Vanzan, Roma 1987.
- Il laicato. Rassegna bibliografica in lingua italiana, tedesca e francese*, Città del Vaticano 1987.
- IWASZKIEWICZ-WRONIKOWSKA B., *Świeccy jako fundatorzy budowli kościelnych w Rzymie wczesnochrześcijańskim*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 339-353.
- JAŚKIEWICZ G., *Funkcja keryksa w mowach Grzegorza z Nazjanzu*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 177-185.
- JAŚKIEWICZ S., *O roli świeckich w Kościele według św. Augustyna*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 223-232.
- JENSEN A., *Frauenemanzipation im frühen Christentum?*, Freiburg im Breisgau 1992.
- JOURJON M., *Les premiers emplois du mot „laïc” dans la littérature patristique*, w: „Lumière et Vie” 65 (1963) 37-42.
- JOURJON M., *Remarques sur le vocabulaire sacerdotal dans la 1^a Clementis*, w: *Epektasis. Mélanges J. Daniélou*, Paris 1972, 107-110.
- KRAEMER H., *Théologie du laïcat*, Genève 1966 (oryg. *A Theology of the Laity*, London 1958).
- KOCZWARA S., *Ekumeniczna działalność świeckich dworzan cesarza Justyna (518-527) w świetle ich korespondencji z Rzymem*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 319-325.

- KOŁOSOWSKI T., „*Ubi tres, Ecclesia est, licet laici*”. *Duchowieństwo a laikat we wspólnocie kartagińskiej według Tertuliana*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 119-130.
- KRÓLIKOWSKI J., *Napięcie między świeckością i sakralnością w wizji władcy w „De vita Constantini” Euzebiusza z Cezarei*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 151-160.
- LANNE E., *Le laïcat dans l’Eglise ancienne*, w: *Ministère et laïcat*, Taizé 1964, 105-126 (= „*Verbum Caro*” 18:1964, nr 71-72, 105-126).
- LECLERCQ J., *Laiques*, DACL VIII 1053-1064.
- LÉCUYER J., *Essai sur le sacerdoce des fidèles chez les Pères*, „*La Maison Dieu*” 27 (1951) 7-50.
- LÉCUYER J., *Sacerdoce des fidèles et sacerdoce ministeriel chez Origène*, VetChr 7 (1970) 253-264.
- LÉCUYER J., *Le sacerdoce royal des chrétiens selon saint Hilaire de Poitiers*, „*Année Théologique*” 10 (1949) 302-325.
- LONGOBARDO L., *Il laicato nella Chiesa antica. Note storico-patristiche*, w: „*Asprenas*” 34 (1987) 131-143.
- LONGOSZ S., *Geneza i pierwsze znaczenie terminu „świecki” – „laicus” w literaturze wczesnochrześcijańskiej*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 53-65.
- LUDWIG A., *Weibliche Kleriker in der altchristlichen und frühmittelalterlichen Kirche*, „*Theologisch-praktische Monatsschrift*” 20 (1910) 548-557, 609-617; 21 (1911) 141-149.
- MARCZEWSKI M., *Świeccy w Kościołach nowotestamentalnych*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 31-51.
- MATTEI P., „*Habere ius sacerdotis*”. *Sacerdoce et laïcat au temoignage de Tertullien „De exhortatione castitatis” 7, 3 et „De monogamia” (7, 7-9, 12)*, „*Revue des Sciences Religieuses*” 59 (1985) 200-221.
- MELONI P., *Laici e impegno nella società alle origini del cristianesimo*, w: *Laici nella Chiesa e nella società. Contributi per una riflessione teologica e pastorale*, Roma 1987, 118-127.
- MEERSSEMAN G.G., *Ordo laicorum nel secolo XI*, w: *Ordo fraternitatis. Confraternité e pietà dei laici nel Medioevo*, ed. G.P. Pacini, I, Roma 1977, 217-145.
- MERLO G.G., *Religiosità e cultura religiosa dei laici nel secolo XII*, w: *L’Europa dei secoli XI e XII fra novità e tradizione*, Milano 1989, 197-215.

- MISIARCZYK L., *Rola świeckich w pismach Ojców Apostolskich i Apologetów greckich II wieku*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 67-88.
- MŁOTEK A., *Zobowiązanie katolików świeckich do apostołstwa według Ojców Kościoła*, CS 4 (1972) 191-202.
- MŁOTEK A., *Kapłaństwo wiernych w nauce Ojców Kościoła*, VoxP 13-15 (1993-1995) 247-260.
- MŁOTEK A., *Obowiązek apostołstwa świeckich według Ojców Kościoła złotego okresu patrystyki łacińskiej* (mps BATK), Warszawa 1973.
- NAUMOWICZ J., *Kryterium rozróżnienia „duchowny – świecki” według Tradycji Apostolskiej*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 131-140.
- NIERMANN E., *Laico*, w: *Sacramentum mundi*, III, Brescia 1975, 655-665.
- NOCENT A., *Il sacerdozio dei fedeli secondo Giovanni Crisostomo*, VetChr 7 (1970) 305-324.
- Ojcowie Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II*, zebrał S. Longosz, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 33-48.
- OTTRANTO G., „*Nonne et laici sacerdotes sumus?*”, VetChr 8 (1971) 27-47.
- PAŁUCKI J., *Świeccy adresaci listów Paulina z Noli*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 253-260.
- PARODI D'ARENZANO B., *Apostolato dei laici nelle prime comunità cristiane*, „Scuola Cattolica” 89 (1961) 101-124, 267-289.
- PARODI D'ARENZANO B., *L'apostolato femminile alle origini del Cristianesimo*, „Orientamenti Pastoralì” 9 (1961) 51-60.
- PETINATTO G., *L'apostolato dei laici negli Atti degli Apostoli*, „Orientamenti Pastoralì” 9 (1961) 43-50.
- PIEPER E., *Signification du laïcat dans l'Église primitive*, w: „Masses ouvrières” 1953, nr 87 (VI), 37-53.
- PIETRI Ch., *Clercs et serviteurs laïcs de l'Église romaine au temps de Grégoire le Grand. Actes des Colloques Internationaux (15-19 IX 1982)*, ed. J. Fontaine, Paris 1986, 107-122.
- PIETRI Ch., *Le laïcat dans l'Église du Bas-Empire*, w: *Les laïcs et la vie de l'Église*, Paris 1963, 11-21.
- PIRENNE H., *De l'état de l'instruction des laïques à l'époque mérovingienne*, RB 46 (1934) 165-177.

- PIZZOLATO L.F., *Laicità e laici nel cristianesimo primitivo*, w: *Laicità. Problemi e prospettive. Atti del XLVII corso di aggiornamento culturale dell'Università Cattolica*, Milano 1977, 57-83.
- PONTAL O., *Clercs et laïcs au Moyen Age d'après les statuts synodaux*, Tournau – Paris 1990.
- POTTERIE I. DE LA, *L'origine et le sens primitif du mot „laïc”*, „Nouvelle Revue Théologique” 80 (1958) 840-853 [= *Origine e significato primitivo del termine „laico”*, w: I. de la Potterie – S. Lyonnet, *La vita secondo lo Spirito condizione del cristiano*, Roma 1971², 15-34] = w: *La vie selon l'Esprit*, Paris 1965, 13-29.
- PROSDOCIMI L., *Lo stato di vita laicale nel diritto canonico dei secoli XI e XII*, w: *Laici nella „societas christiana” dei secoli XI e XII*, Milano 1965, 56-77.
- RAMOS-LISSON D., *Los laicos y el III concilio de Toledo. Actas del Congreso Internacional del XIV centenario*, Toledo 1990.
- RENTINCK P., *La cura pastorale in Antiochia nel IV secolo*, Roma 1970, 235-250 (Il laicato e la cura pastorale).
- RITTER A.M., *Laie. I. Kirchengeschichtlich*, TRE XX, Berlin – New York 1990, 378-385.
- RORDORF W., *La théologie du ministère dans l'Église ancienne*, „Verbum Caro” 18 (1964) 84-104.
- ROUSSEAU Ph., *Ascetics, authority and the Church in the age of Jerome and Cas-sian*, Oxford 1978.
- ROUSSEAU Ph., „*Learned women*” and the development of a Christian culture in late antiquity, „Symbolae Osloenses” 70 (1995) 116-147.
- RYAN L., *Patristic teaching of the priesthood of the Faithful*, „Irish Theological Quarterly” 29 (1962) 25-51.
- SAUVAGE M., *Catéchèse et laïcat. Participation des laïcs au ministère de la parole*, Paris 1962.
- SCHÄCHTELE T., *Das Verständnis des allgemeinen Priestertums bei Augustin*, Diss., Heidelberg 1989.
- SCHÄFER K.H., *Kanonissen und Diakonissen*, „Römische Quartalschrift” 24 (1910) 49-80.
- SCHENK W., *Laikat w dziejach Kościoła*, ZNKUL 14 (1968) z. 1, s. 9-19.
- SEMERARO M., *Con la Chiesa nel mondo. Il laico nella storia, nella teologia, nel magistero*, Roma 1991.

- SEUMOIS A.V., *L'apostolat laïc dans l'antiquité selon les témoignages patristiques*, „Euntes docete” 1 (1952) 126-133.
- SINISCALCO P., *Laici e laicità. Un profilo storico*, Roma 1986.
- SINISCALO P., *I laici nei primi secoli del cristianesimo*, w: *Il laicato nella Bibbia e nella storia*, Roma 1987, 91-105.
- SPINELLI M., *Laico*, DPAC II 1891-1893.
- STĘPNIEWSKA A., *Żeński klub inteligencji chrześcijańskiej na rzymskim Awentynie IV wieku*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 261-292.
- STRATHMANN H., *Laos nell'uso linguistico della Chiesa primitiva*, w: *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, VI, Brescia 1970, 164-166.
- STRĘKOWSKI S., *Świeccy w kształtowaniu kultury i duchowości chrześcijańskiej według św. Grzegorza z Nyssy*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 209-221.
- STUDER B., *Il sacerdozio dei fedeli in S. Ambrogio di Milano. Rassegna bibliografica*, VetChr 7 (1979) 325-340.
- SYNEK E.M., *Laici - viri aut mulieres. Bemerkungen zum patristischen Laienbegriff*, „Österreichisches Archiv für Kirchenrecht” 43 (1994) 102-134.
- SZRAM M., *Udział wiernych świeckich w funkcjach współcześnie zastrzeżonych kapłanom urzędowym oraz w strukturach instytucjonalnych Kościoła w ujęciu Orygenes*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 141-149.
- TABANCIS G., *Die „Laien” in Kirche und Öffentlichkeit nach griechischen Zeugnissen des 4. Jahrhunderts, bes. des Johannes Chrysostomos*, Diss., Münster 1977.
- UCIECHA A., *Rola i miejsce „synów przymierza” w Kościele perskim IV wieku na przykładzie mów Afrahata*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 161-175.
- VANDENBERGHE B.H., *L'apostolat des laïcs d'après S. Jean Chrysostome*, „Vie Spirituelle” 102 (1960) 626-638.
- VAUCHEZ A., *Les laïcs au Moyen Age. Pratiques et expériences religieuses*, Paris 1987.
- VISONÀ G., *Pastori e fedeli negli scritti dei Padri del II-III secolo*, w: *Apostolo – discepolo – missione*, Roma 1993, 247-264.
- WEBER H.R., *The layman in Christian history*, London 1963.
- WERBICK J., *Laie. II. Historisch-theologisch*, LThK³ VI 589-592.

- WIDOK N., *Postawa Grzegorza z Nazjanzu wobec świeckich w świetle jego listów protekcyjnych*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 187-207.
- WILLIAMS G.H., *The role of the layman in the Ancient Church*, „Ecumenical Review” 10 (1958) 225-248, lub w: *The Layman in Christian history*, London 1963, 5-47.
- WINGREN G., *Der Begriff „Laie”*, w: *Vom Amt des Laien in Kirche und Theologie (Festschrift für G. Krause zum 70. Geburtstag)*, Berlin – New York 1982, 3-16.
- WIPSZYCKA E., *Świeckie bractwa w życiu religijnym chrześcijańskiego Egiptu*, PH 59 (1968) 447-463.
- WÓJCIK M., *Świeccy fundatorzy instytucji dobroczynnych w Kościele starożytnym*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 327-337.
- WULF F., *Über die Herkunft und den ursprünglichen Sinn des Wortes „Laie”*, „Geist und Leben” 32 (1959) 61-63.
- YARBROUGH A., *Christianization in the fourth century: the example of Roman women*, „Church History” 45 (1976) 149-165.
- ZMORZANKA A.Z., *Kobieta: uczennica i nauczycielka w przekazach gnostyckich*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 89-100.
- ZOCCA E., *Laici e laicità nei primi secoli della Chiesa. Letteratura martiriale e apologetica in lingua greca. I Padri latini*, Roma 1992.
- ŻUREK A., *Laikat rzymski w świetle mów Leona Wielkiego*, VoxP 22 (2002) t. 42-43, 293-301.

zebrał ks. Stanisław Longosz – Lublin, KUL